

- Behov for et taktskifte

Vi må spare mer energi, bruke energi mer effektivt, produsere mer kraft, øke nettkapasiteten - og alt må gå mye raskere.

Norge ovenfor store utfordringer. Skal vi nå klimamålene og få til grønn omstilling, vil kraftforbruket øke betydelig, særlig frem mot 2030, men også mot 2050. Samtidig er utsiktene til mer fornybar kraft innen 2030 begrenset. Energikommisjonen mener det haster med et taktskifte.

Kommisjonen har samlet seg om en rekke tiltak og anbefalinger som i sum skal bidra til et kraftoverskudd i Norge også i fremtiden. Flertallet i Energikommisjonen mener det bør settes mål om minst 20 TWh i energieffektivisering og minst 40 TWh i økt kraftproduksjon og innen 2030.

- Det er ikke ett tiltak alene som løser utfordringen vi står overfor. Et taktskifte i form av mer sparing og mer produksjon vil sikre et kraftoverskudd også i fremtiden. Dette vil bidra til konkurransedyktige priser i Norge og ikke minst vår forsyningsikkerhet, sier Energikommisjonens leder Lars Sørgard.

En del tiltak kan iverksettes raskt, som for eksempel et nasjonalt løft i energieffektiviseringen. Samtidig må andre tiltak raskt startes opp, som opprustning av vannkraft og økt nettkapasitet, slik at det går kortest mulig tid før alle tiltakene får effekt og i sum bidrar til forsyningsikkerhet og konkurransedyktige priser.

Vårt oppdrag

Energikommisjonen har hatt i oppdrag å se på den langsiktige utviklingen av det norske kraftsystemet. Helt sentralt har det vært å kartlegge det langsiktige kraftforbruket og foreslå tiltak som innebærer at Norge også i fremtiden har et netto kraftoverskudd i normalår. Det har ikke vært en del av mandatet å foreslå kortsiktige tiltak for å løse dagens situasjon med energikrise i Europa. Men desto raskere våre tiltak iverksettes, desto raskere vil det bidra til mindre press på kraftprisene.

Tiltak for redusert forbruk og økt produksjon

Kommisjonen foreslår en rekke ulike tiltak for en mer fleksibel og effektiv energibruk, herunder at en:

- Utarbeider en nasjonal handlingsplan for energieffektivisering for alle sektorer, med virkemidler og mål som er etterprøvbare.
- Utløser det store potensialet for å utnytte mer overskuddsvarme fra industrien.
- Gjennomfører et nasjonalt løft for å redusere kraftbruken i bygg.
- Utnytter mulighetene for økt bruk av fjernvarme og varmepumper.

Kommisjonen foreslår videre tiltak for å utløse potensialet for kraftutbygging, herunder at:

- Vannkraft bør opprustes og utvides, det bør investeres i pumpekraftverk, og det bør vurderes om behovet for forsterket flomvern kan kombineres med økt produksjon. Flertallet mener at staten og produsenter bør inngå frivillige avtaler om utbygging av 7 TWh ny vannkraft.
- Utbygging av vindkraft på land kan i større grad utløses ved at kommunene får en større andel av verdiene som skapes.
- Utbygging av vindkraft til havs må raskt komme i gang, tidlig naturkartlegging må iverksettes og det bør legges en langsiktig og helhetlig plan både for havvind og havnett. I starten bør staten inngå langsiktige kontrakter med utbyggerne. Flertallet mener at utbyggingen av bunnfast havvind i første fase bør utvides fra 1,5 GW til 3 GW.

- Utbygging av solkraft bremses i dag av en rekke barrierer, og det haster med å utvikle en mer helhetlig regulering som legger til rette for både solkraft på bygg og bakkemontert solkraft. Søknadsprosesser bør forenkles.

Kommisjonen foreslår også en rekke tiltak for å redusere den lange behandlingstiden både for kraftproduksjon og nett, uten at det går på bekostning av kvalitet eller demokratiske prosesser.

I tillegg foreslår kommisjonen at det iverksettes tiltak for økt nettkapasitet. Kommisjonen mener at netttutbyggingen i større grad enn hva tilfellet har vært frem til nå, må være i forkant av utviklingen i kraftforbruket, der en planlegger for fremtidig forbruk og dermed behov for nett.

Organisering for fremtidens utfordringer

Kommisjonen mener at et markedsbart system under sterk statlig styring også i fremtiden vil forvalte våre innenlandske vannressurser på en god måte, bidra til å fase inn mer uregulerbar kraft som sol- og vindkraft, og støtte opp om en fleksibel og effektiv energibruk. Samtidig står vi overfor nye utfordringer, på grunn av stort behov for mer fornybar kraft og større prissvingninger. Markedet alene kan ikke sørge for den omstillingen som er nødvendig. Kommisjonen mener at:

- Det er behov for langsiktige avtaler, for eksempel for havvind, der det offentlige aktivt deltar og sikrer utbygging.
- Det er behov for å vurdere tiltak som i større grad sikrer både husholdninger og næringsliv mot store prissvingninger.
- Det er behov for å vurdere prisdannelsen i markedet (jf. strømprisutvalget som skal nedsettes), blant annet dra lærdom fra de reformer som drøftes i andre land og vurdere hvordan kostnadene i sluttbrukermarkedet kan reduseres.

Kommunene er planleggingsmyndighet, byggesaksmyndighet, rådgiver overfor egne innbyggere og bygningsforvalter. De må involveres og ansvarliggjøres på en tydeligere måte. Det bør opprettes et nasjonalt kompetansesenter for kommuner for å spre kunnskap og utveksle erfaringer. For å sikre lokal oppslutning må vertskommuner få en større andel av verdiskapningen fra vindkraft på land.

Kommisjonen mener at det er potensiale for gevinster forbundet med handel også i fremtiden, ikke minst i lys av at klimaendringene kan gi enda større svingninger i tilsiget fra år til år. Det kan gi et betydelig behov for import i tørrår. Mens vi tidligere handlet med land rundt oss dominert av termisk kraftproduksjon, må vi nå være innstilt på at landene rundt oss går mer og mer over til uregulerbar kraft som vind- og solkraft. Kommisjonen mener at:

- Norge, med sitt unike system basert på vannkraft, må aktivt fremme sine interesser og aktivt delta i debatten i Europa der de nye reglene for markedsdesign og handel utvikles og endres.
- Når konsesjonstiden for kablene løper ut, bør fornyelse vurderes på samme måte som for nye kabelforbindelser.
- Norske myndigheter må ta en aktiv rolle i utviklingen av EUs regelverk og arbeide for at regelverket tar høyde for norske særtrekk.
- Flertallet mener at det bør utredes hvordan en kan innrette handelen med utlandet slik at prissmitten fra naboland ikke overstyrer norske energipolitiske målsettinger.

Kommisjonen mener at en akseptabel forsyningssikkerhet er et ansvar for det offentlige, og anbefaler at:

- Det må utvikles et regelverk som sikrer at vannkraftmagasinene disponeres på en måte som sikrer tilstrekkelig energi- og effektbalanse i år med lavt tilsig.

- Det må avklares hvordan eksporten kan begrenses om nødvendig for å ivareta forsyningssikkerheten i ekstreme situasjoner.
- Det må løpende vurderes om det er behov for sterkere insentiver til økt utbygging av effektkapasitet.
- Et flertall foreslår at energilovens formålsbestemmelse endres slik at den også omfatter forsyningssikkerhet.

En helhetlig energi- og klimapolitikk

Samlet sett vil de skisserte tiltakene kunne gi et takskifte i både energisparing og investering i fornybar kraft og nett, og kan – dersom vi lykkes med tiltakene – dekke veksten i kraftforbruket i årene fremover. Flertallet av kommisjonens medlemmer mener det bør settes mål om minst 40 TWh i økt kraftproduksjon og minst 20 TWh i energieffektivisering innen 2030.

Tiltakene for å redusere utslipp har en sterk påvirkning på etterspørselen etter kraft, og energi- og klimapolitikken har over tid blitt stadig tettere sammenvevd. Energikommisjonen foreslår at Stortinget regelmessig blir orientert om helheten i energipolitikken og klimapolitikken, og at de to politikkområdene i større grad sees i sammenheng enn hva tilfellet har vært frem til nå.

Norsk kraftsektor har et unikt og bedre utgangspunkt enn noe annet land for å gjennomføre grønn omstilling. Mens andre land må avvikle fossil kraftsektor og bygge noe helt nytt, kan vi bygge videre på vår vannkraft. Den gir et svært godt utgangspunkt for å investere i fornybar kraft som vind og sol. Den regulerbare vannkraften kombinert med oppbygging av uregulerbar kraft som vind og sol vil gi oss grunnlag for å bygge opp et mer stabilt og forutsigbart kraftsystem enn noe annet land.

Kommisjonens arbeid

Kommisjonen har bestått av 15 medlemmer, har vært bredt sammensatt, hatt et omfattende mandat og en kort frist. Den ble oppnevnt 11. februar 2022 og hadde sitt første møte 3. mars 2022.

Kommisjonen har hatt til sammen 13 møter, og leverer sin utredning under ett år etter at den ble oppnevnt. I tråd med mandatet har kommisjonen hatt innspillmøte, der 55 organisasjoner, bedrifter og privatpersoner kom med korte muntlige innspill. Den har mottatt 120 skriftlige innspill, og hatt en rekke faglige innlegg underveis i arbeidet.

- Dette har vært en stor og bredt sammensatt kommisjon. Jeg vil berømme alle for at de har bidratt til gode diskusjoner og en felles vilje til å jobbe raskt for å komme fram til gode anbefalinger, sier kommisjonens leder Lars Sjørgard.